

Globální akční plán Poštovního sektoru UNI na léta 2007 - 2011

Úvod

Prožíváme dobu velkých změn v poštovních službách, dobu, kdy existuje jasná volba mezi zachováním pošty jako součásti sociálních vazeb ve společnosti a jejím rozdělením na jednotlivé segmenty se zaměřením na zisk.

Tento Akční plán se podrobně dívá na změny, které probíhají, a navrhuje čtyři oblasti, v nichž by Poštovní sektor UNI měl působit:

Boj proti snahám o liberalizaci trhu a komercializaci poštovních služeb;

Ochrana jiných aspektů poštovních služeb, včetně poštovních finančních služeb a sítě poštovních přepážek;

Ochrana zaměstnanosti, zaměstnatelnosti a pracovních podmínek osob pracujících v sektoru; Posílení organizační práce.

Tuto činnost musí provádět na národní úrovni členské svazy UNI a na regionální a světové úrovni samotný Poštovní sektor UNI. Pošta, stejně jako všechny ostatní sektory, stojí před stále více globalizovanou budoucností. I reakce na ni proto musí být globální.

Globální trendy v poštovním sektoru

Poštovní sektor prošel během několika posledních let rozsáhlými proměnami. Ekonomické a technologické změny, spolu se sérií politických rozhodnutí, přeměnily to, co v mnoha zemích bývalo státem řízeným poštovním systémem, v soukromé společnosti. Kromě toho se stále silněji projevuje tendence spojování těchto společností se společnostmi působícími v příbuzném logistickém sektoru. Bylo privatizováno a zcela restrukturalizováno mnoho národních poštovních správ, zejména v průmyslově vyspělých zemích. Tři evropské dříve státní pošty, tj. holandská TNT, Deutsche Post a Österreichische Post, jsou nyní společnostmi obchodovatelnými na burze. Poskytování poštovních služeb v mnoha zemích již není považováno za základní veřejnou službu. Poštovní trhy se otevřely a mnohé poštovní národní společnosti a nové firmy vstupující na trh si vzájemně konkurují v poskytování poštovních služeb. Dnes se však vede bitva o to, kdo bude poskytovat obyvatelstvu poštovní služby v tradičním smyslu slova, tj. doručování listovních a balíkových zásilek, poskytování finančních služeb, vyplácení starobních důchodů atd. Stejně jako samotné poštovní společnosti i služby, které poskytují, prošly významnými změnami vyvolanými v první řadě technologickým a ekonomickým vývojem.

Z technického hlediska je jasné, že internet zavedl nové formy komunikace (substituční elektronické prostředky), které do značné míry vytlačují dopisy jako hlavní formu komunikace, a tím i hlavní produkt poštovních společností. Na druhé straně se rozšiřuje elektronický obchod a s ním roste i potřeba doručování expresních a balíkových zásilek. Z ekonomického pohle-

du vyvolala globalizace společností a zejména obchodu ohromnou poptávku po mezinárodních poštovních a logistických službách. V samotné Evropě se objem trhu celého logistického sektoru, včetně poštovního sektoru a sektoru kurýrních, expresních a balíkových služeb, odhaduje na více než 730 miliard €. Podle údajů Světové poštovní unie (SPU) vytvořily poštovní společnosti na celém světě v r. 2005 obrát ve výši 260 miliard dolarů (217 mld. €), 90 % z této částky připadá na průmyslově vyspělé země. 60 % obrátu poštovních služeb pochází z listovních zásilek, 21 % z balíkových a expresních služeb a 14 % z finančních služeb.

Z pohledu výše uvedených technologických a ekonomických změn se rovněž mění jednotlivé segmenty trhu, avšak velmi odlišnou měrou. Zatímco trh listovních zásilek zůstává zejména v průmyslově vyspělých zemích neměnný s tím, že došlo k poklesu počtu standardních zásilek a k nárůstu objemu adresných reklamních zásilek, světový trh kurýrních, expresních a balíkových služeb vzrostl o 6 - 10 % ročně. Logistické služby, jako je řízení prodejních zásobovacích řetězců, smluvní management a služby s přidanou hodnotou, zaznamenaly značný nárůst (8-10 %), stejně tak jako letecká a námořní nákladní doprava (6 - 9 %) (viz tabulka).

Segment	Růst	Marže	Intenzita aktiv	Výnos na celk. investovaný kapitál
Smluvní logistika	8 - 10 %	střední	střední	střední
Letecká nákl. doprava	6 - 9 %	nízká	nízká	vyšší
Námořní nákl. doprava	6 - 9 %	nízká	nízká	vyšší
Pozemní nákl. doprava	2 - 4 %	nízká	střední	nízký
Expresní služby	6 - 10 %	nízká-vysoká	vyšší	střední
Pošta	0 - 5 %	neg.-velmi vysoká	střední-vyšší	nízký-vyšší

Zdroj: DPWN, UPU, zprávy analytiků

Vzhledem k velmi rozdílnému vývoji jednotlivých segmentů trhu očekává většina poštovních společností v blízké budoucnosti pokles obrátu u listovních zásilek a zvýšení obrátu v segmentu kurýrních, expresních a balíkových služeb a logistiky, stejně jako u finančních služeb.^{1[1]}

Mnoho poštovních společností uvítalo změny a dívají se na ně jako na výzvu. Aby vyrovnaly ztrátu podílu na trhu v jejich vlastní zemi v důsledku liberalizace, vydaly se do světa a začaly být stále více aktivní na zahraničních trzích. Finančně silné poštovní společnosti, zejména Deutsche Post a holandská TNT, si zvolily cestu expandování formou akvizic a dnes se staly vedoucími hráči na světovém trhu expresních zásilek a logistiky. Jiné poštovní společnosti uzavřely kooperační smlouvy s mezinárodními expresními a logistickými sítěmi. To je případ Švýcarské pošty, která spolu s TNT vytvořila společný podnik PostLogistics Innight AG zaměřený na noční doručování. Švýcarská pošta rovněž spolupracuje s italskou logistickou společností Sifte Berti v oblasti mezinárodní přepravy hromadného zboží.

Technologické a ekonomické změny mají také dopad na požadavky kladené na samotné poštovní společnosti. Poskytování nových služeb, internacionalizace obchodních aktivit a v neposlední řadě rostoucí konkurence vyžadují od poštovních společností vysokou efektivnost a produktivitu, pokud chtějí splnit očekávání zákazníků co do kvality a nákladů. A konečně: tento vývoj vede ke změnám v oblasti kvalifikace a kariérního vývoje zaměstnanců. V důsledku

transformace poštovního sektoru klesl počet zaměstnanců v tradičních poštovních společnostech na celém světě z 6,2 na 5,5 milionů,^{2[2]} zatímco nová pracovní místa byla v zásadě vytvořena v rozvíjejících se segmentech expresních a logistických služeb.

Jedním z klíčových úkolů odborů je pomoci formovat tyto dalekosáhlé změny v poštovních společnostech takovým způsobem, aby byly ze sociálního hlediska pro zaměstnance pošty přijatelné.

AKČNÍ OBLAST č. 1

Liberalizace trhu a komercializace poštovních služeb

> Změny v poštovním sektoru

Poslední roky byly obdobím rozsáhlé transformace světových poštovních služeb. I když se přesná forma těchto změn v jednotlivých zemích liší, existují některé společné trendy.

Prvním je liberalizace trhu. Je to posun, který jde směrem od tradiční koncepce pošty jako veřejných služeb nabízených národním poskytovatelem univerzálních služeb k situaci, v níž převažují „tržní síly“ – jinými slovy, kdy jsou jiné společnosti vyzývány, aby vstupovaly na trh a snažily se vytvářet zisk v určitých segmentech poštovního trhu.

Druhý trend, jehož jsme svědky v některých zemích, je privatizace nebo částečná privatizace státem vlastněných poštovních operátorů, což je proces, který již proběhl např. v Německu, Malajsii, Nizozemsku a Singapuru. Privatizace nyní probíhá – přes značný odpor, do něhož jsou zapojeny i odbory – i v Japonsku.

Kde se neprovádí privatizace a poštovní operátoři zůstávají ve vlastnictví státu, se široce rozšířila tendence tyto operátory restrukturalizovat a vytvořit z nich kvazi komerční podniky usilující o maximální výnos ze svých operací.

Tyto dva trendy jsou úzce vzájemně propojeny a vyžadují od Poštovního sektoru UNI adekvátní odpověď. Jak jsme zmínili v úvodu, je klíčovým úkolem zasazovat se za to, aby byl u poštovních služeb zachován charakter veřejných služeb.

> Úsilí o liberalizaci trhu v Evropě

Evropská unie je průkopníkem v úsilí o liberalizaci trhu. Poštovní směrnice z r. 1997 obsahovala první kroky v liberalizaci a stanovila potenciální harmonogram pro „plné otevření trhu“ pro období do ledna 2009. Druhá směrnice v r. 2002 dále rozvíjí tento proces a v polovině r. 2006 Evropská komise žádala, aby byl potvrzen rok 2009 jako definitivní termín.

Evropští poštovní operátoři jsou však rozdělení. Pět operátorů (z Finska, Německa, Nizozemska, Švédska a Velké Británie) uvítalo tento návrh, zatímco deset (včetně operátorů z Francie, Itálie a Španělska) vyjádřilo své obavy. V prohlášení vydaném v říjnu druhá skupina operátorů uvádí, že opatření navrhovaná pro plné otevření trhu „neposkytují žádné záruky pro financování univerzálních poštovních služeb a podkopávají rozsah, kvalitu a přístup ke službám, kterých občané Evropské unie v současnosti využívají“.

Evropský poštovní sektor UNI odsoudil návrh Evropské komise. Jeho prohlášení upozorňuje na nedostatek důvěryhodnosti myšlenek týkajících se financování povinnosti poskytovat univerzální služby. Rovněž vyjadřuje znepokojení z důsledků, jaké může tento krok mít na zaměstnanost. Jak se v prohlášení uvádí, „Evropský poštovní sektor UNI se pozastavuje nad tím, kdo Komisi poradil, aby navrhovala plné otevření trhu v r. 2009. Zajisté nenaslouchá hlasu obča-

nů, ani pracovníků, ani většiny národních poštovních operátorů, kteří všichni chtějí jinou regulaci, která může zajistit trvale udržitelný rozvoj poštovních služeb, a nikoli jen působení tržních sil.“

Nastala proto doba pro intenzivní lobbování na evropské úrovni, které se potáhne během následujících týdnů a měsíců. V této velice důležité debatě půjde o to, zda EU bude dále postupovat směrem k plné liberalizaci trhu, což by mělo přímý dopad i na zbytek světa.

> Proti liberalizaci trhu

Máme k dispozici celou řadu specifických argumentů proti větší liberalizaci trhu.

Za prvé: komerční operátoři nemají z pochopitelných důvodů zájem o neziskové části poštovních služeb, jako je denní doručování pošty do odlehklých venkovských obcí nebo zachování „nevýhodných“ poštovních přepážek na předměstích. Není tajemstvím, že při liberalizaci trhu dochází k „vybírání hrozin“, tj. obzvláště ziskových segmentů trhu. Zpráva Pricewaterhouse&Coopers (PwC) z r. 2005, kterou zadala Evropská komise, uvádí, že nové firmy vstupující na trh budou hledat zákazníky, „kteří mají velké objemy pošty zasílané do nízkonákladových oblastí“.

Za druhé: úsilí o rychlé provedení další liberalizace tlačí zavedené poštovní operátory k provádění krátkodobých úspor bez ohledu na dlouhodobou strategii. To může vést ke zbytečné panice a ztrátě pracovních míst.

A konečně: soukromé společnosti mají – vzhledem ke svému statutu akciových společností s omezenou odpovědností - možnost odejít z trhu nebo se zbavit odpovědnosti. Potom musí společnost jako celek napravovat škody, jestliže soukromé podniky nejsou schopny poskytovat služby, k nimž se zavázaly. (Již máme příklady soukromých poštovních operátorů, kteří z důvodu svých obchodních problémů situaci nezvládli).

Hlavní důvod pro odmítnutí liberalizace je však podstatnější. Tímto důvodem je skutečnost, že liberalizace mění základ, na kterém funguje pošta, ustupuje se od univerzálních služeb, které mohou všichni chápat jako služby sloužící společnému zájmu společenství, jež jsou založeny na velmi propracovaných účetních mechanismech, definujících určité aspekty služeb jako „neziskové“, a proto vyžadující dotace. Jakmile jsou veřejné služby předefinovány tímto způsobem, otevře se politický prostor pro to, aby v budoucnu mohla být zpochybňována myšlenka „dotování“ zdánlivě „neefektivních“ služeb. To, co dříve bylo považováno za veřejné dobro, se úspěšně změní v další soubor komodit.

> Za myšlenku univerzálních služeb

Poskytování univerzálních služeb je prvním cílem Světové poštovní strategie SPU a ta ho popisuje jako „základní kámen“ svého poslání. SPU považuje za svůj úkol „zajistit poskytování kvalitních univerzálních poštovních služeb za přijatelnou cenu, umožňujících účinnou komunikaci mezi lidmi po celém světě.“

V kontextu Evropské unie stanovila Poštovní směrnice z r. 1997 soubor standardů definujících univerzální služby, který zahrnuje takové věci, jako pravidelnost doručování pošty (obvykle jedenkrát za každý pracovní den), přístup k poštovní síti (prostřednictvím odpovídajícího počtu přepážek a kontaktních míst), kvalitu a univerzálnost (jinými slovy to znamená stejné standardy a náklady pro všechny bez jakékoli diskriminace).

Ani nejnarytější propagátoři intervencí trhu v poště nezpochybňují myšlenku povinnosti poskytovat univerzální služby (... nebo alespoň ne veřejně). Je jasné, že úplná liberalizace trhu představuje pro univerzální služby hrozbu. I zpráva PwC, která celkově vyzdvihuje roli trhu, konstatuje, že úplné otevření trhu není bez rizik pro povinnost poskytovat univerzální služby.

Jedním z cílů by nejprve mohlo být stanovení jednotných tarifů. Ve zprávě PwC se píše: „Za podmínek úplného otevření trhu by běžně rozšířená praktika účtování jednotných tarifů, založených na neuplatňování principu účtování nákladů, ustoupila určování ceny za přístup podle pásem, přičemž by se přinejmenším braly v úvahu velké rozdíly v nákladech existující mezi jednotlivými pásmy dané země“. „Cena za jednotlivou zásilku bude po úplném otevření trhu pravděpodobně muset být zvýšena za účelem financování povinnosti poskytovat univerzální služby.“ Ve zprávě PwC se na několika místech doporučuje, že by povinnost poskytovat univerzální služby měla být upravena (čemuž můžeme rozumět jako „omezena“).

PwC se také potýká - avšak zjevně nepřesvědčivě – se způsobem financování „neziskové“ povinnosti poskytovat univerzální služby v podmínkách plné liberalizace trhu, přičemž zdůrazňuje, že tato povinnost by mohla být financována z daňových příjmů státu nebo ze zvláštní nepřímé daně uvalené na poštovní operátory. Zpráva PwC nicméně uznává hloubku veřejné podpory myšlenky univerzálních služeb: „Veřejná politika vyjádřená v povinnosti poskytovat univerzální služby je transparentní, snadno pochopitelná a obecně přijímaná. Jednotná cena za známku je dobře známá a kontrolují ji regulátoři nebo vláda proto, aby zůstala rozumná. Jednoduchost, transparentnost a přijatelnost ceny této všudypřítomné služby, poskytované národní poštou, jsou hlavními důvody, proč veřejnost nadále podporuje povinnost poskytovat univerzální služby...“

Přesně toto je – v kostce – poselství, které musí Poštovní sektor UNI prosazovat v rámci boje na ochranu univerzálních služeb a proti liberalizaci trhu.

> **Působení v otázkách souvisejících s poštovní regulací**

V důsledku liberalizace a privatizace se přesouvá odpovědnost za poštovní služby, z přímé kompetence vlád přechází do pravomoci nového druhu poštovního regulačního úřadu.

Národní regulátoři mají pravomoc a odpovědnost dohlížet na fungování povinnosti poskytovat univerzální služby, a kontrolovat tak mimořádně citlivé oblasti, jako je stanovení ceny za dopis, normy pro doručování zásilek a umístění pošt. Regulátoři budou kontrolovat rozhraní mezi stávajícími národními poštovními operátory a novými firmami vstupujícími na trh.

Vzniká obava, že regulátoři zaujmou otevřeně protržní postoj a budou upřednostňovat liberalizaci trhu nad jinými zájmy, např. kvalitou veřejných služeb nebo podmínkami zaměstnání v sektoru. Toto kritizoval např. britský Svaz pracovníků komunikací (CWU), který obvinil regulační orgán z toho, že ho tvoří z převážné většiny propagátoři volného trhu postrádající silný smysl pro systém veřejných služeb.

Poštovní sektor UNI se bude rostoucí měrou zaměřovat na činnost poštovních regulátorů na celém světě, prosazovat dobré praktiky a kritizovat ty, kdo nehájí odpovídajícím způsobem univerzální služby.

> **Liberalizace, Světová banka a Světová obchodní organizace /WTO/**

Liberalizace trhu se v důsledku aktivit Světové banky přenáší i do rozvojových zemí. Tento

proces byl sice „změkčován“ od r. 1996, kdy vyšla zpráva banky *Redirecting Mail*, která popisuje poštovní služby jako „jednu z posledních bašt starých pořádků“, avšak působení Světové banky v těchto zemích je poznamenáno protržním ideologickým přístupem. Tento přístup podporují i rady některých konzultantů pro otázky pošty, pracujících na základě kontraktů se Světovou bankou.

Postup Světové banky, která vyžaduje liberalizaci a privatizaci pošty, kritizuje UNI již od r. 2000, a potřeba podrobně sledovat aktivity Světové banky na úrovni jednotlivých zemí i v jejím sídle ve Washingtonu DC přetrvává dodnes.

Nadšení Evropské unie pro liberalizaci nachází svoji odezvu i ve Světové obchodní organizaci, zejména v souvislosti s jednáními GATS (Všeobecná smlouva o obchodu ve službách). Tlak se strany Evropy se skrýval i za snahami pohlížet na poštovní služby jako na prioritu při obchodních jednáních v Doze. Ačkoli rozhovory v Doze v současné době nezaznamenávají žádný pokrok, UNI by měla i nadále sledovat situaci a zejména snahy ze strany EU zaměřené na dosažení bilaterálních smluv, jež by měly dopad na poštovní služby.

AKČNÍ OBLAST č. 2

Posílení všech aspektů poštovních služeb

> Hájit poštovní banky a finanční služby

Poštovní banky jsou cenovou součástí poštovních služeb v mnoha zemích, a to ze dvou důvodů: Za prvé: často zajišťují významnou část příjmů mateřského podniku. V regionu Asie – Pacifik např. finanční služby generují téměř polovinu všech příjmů pošty – větší procento, než činí celkový výnos z listovních a balíkových poštovních zásilek.

I jinde mají poštovní operátoři významný příjem z finančních služeb. V Itálii Banco Posta představuje přes 40 % obrátu Poste Italiane. Francouzská La Banque Postale přináší téměř čtvrtinu příjmů La Poste.

Za druhé: poštovní banky jsou obvykle přístupné pro všechny vrstvy společnosti, zejména pro osoby s nízkými příjmy, které tradičně nemohou nebo nechtějí využívat komerčních bank.

Ve zprávě pro kongres SPU konaný v r. 2004 se zdůrazňuje strategický význam poštovních finančních služeb: „V případech, kdy se snižuje příjem z fyzických poštovních služeb, mohou mít zásadní význam poštovní finanční služby. Poštovní finanční služby hrají klíčovou roli nejen pro přežití a rozvoj poštovní sítě, ale také pro zlepšování komfortu a sociální ekonomiky země.“

Od kongresu v r. 2004 SPU považuje za prioritní rozvoj poštovních platebních služeb a vytváření světové elektronické platební sítě. Tuto práci zřejmě ocení zejména migrující pracovníci, kteří tak získají nový, levnější způsob posílání peněz do svých zemí. Jak řekl generální ředitel SPU, „Snadný přístup k peněžním převodům za přijatelné tarify je zásadní potřebou pro miliony lidí“. Poštovní sektor UNI se ve svém Memorandu porozumění s SPU, podepsaném v minulém roce, zavázal, že bude napomáhat prosazovat elektronické platební služby.

Avšak i poštovní bankovní operace jsou ohrožovány liberalizací a privatizací. Poštovní banky již byly privatizovány např. v Nizozemsku, Švédsku a Velké Británii. Poštovní banka Deutsche Post je nyní samostatnou společností, jen částečně ve vlastnictví mateřské společnosti.

Jako jednu z možných strategií můžeme prosazovat, aby se univerzální finanční služby nabízené u přepážek staly součástí univerzálních poštovních služeb.

> Hájit síť poštovních úřadů

Pokud má pošta zůstat veřejnou službou, je důležité zajistit, aby zůstala zachována odpovídající síť poštovních úřadů a přepážek.

Podle údajů SPU došlo během posledních pěti let k mírnému poklesu počtu stálých poštovních úřadů. Tento pokles byl zaznamenán zejména v průmyslově vyspělých zemích, kde se počet poštovních úřadů snížil z téměř 182 tis. v r. 2001 na zhruba 173 tis. v loňském roce.

Možná ještě důležitější je již zmiňovaný trend poskytování poštovních přepážkových služeb na základě licence. Významným příkladem je Švédsko, kde bylo v r. 2001 - 02 uzavřeno mnoho poštovních úřadů, které byly nahrazeny agenturami v supermarketech, čerpacích stanicích a obchodech. Podle Wik-consult tento krok vedl ke značnému propadu spokojenosti zákazníků a také vyvolal stížnosti u uživatelů se sníženou mobilitou. I po čtyřech letech jsou uživatelé nadále méně spokojeni, než tomu bylo při původním uspořádání.

Outsourcing služeb poskytovaných u přepážek nemusí nevyhnutelně vést k těmto dopadům. Poštovní sektor UNI žádá, aby při hodnocení veškerých návrhů byly kladeny dvě otázky:

1. zda změny ohrozí pracovní místa, platy a perspektivu zaměstnanosti a 2. zda pravděpodobně povedou ke zhoršení úrovně služeb pro veřejnost. Poštovní sektor UNI se již dříve zavázal, že bude „podporovat zachování a posílení sítě poštovních úřadů.“

> Převody peněz

Markantním příkladem důležitosti zachování rozsáhlé poštovní sítě je nový mezinárodní systém peněžních převodů, který zavedla Světová poštovní unie (UPU) a který prostřednictvím více než 600 tisíc poštovních úřadů po celém světě umožní migrujícím pracovníkům přístup k cenově přijatelnému a spolehlivému způsobu zasílání peněžních plateb.

Do tohoto systému se zapojilo již přibližně 70 zemí. Je to dobrý obchod pro poštu a způsob, který by měl zajistit migrujícím pracovníkům ekonomičtější a spolehlivější zasílání plateb. Poštovní sektor UNI důrazně podporuje tuto iniciativu a spolu s SPU usiluje o lepší využití tohoto systému. Jeho cílem je mobilizovat členské svazy, aby lobovaly u svých pošt ve prospěch systému a šířily informace o něm. Ve spolupráci s MOP Poštovní sektor UNI realizuje za účasti SPU zvláštní projekt zaměřený na posílání plateb.

AKČNÍ OBLAST č. 3

Zaměstnanost, zaměstnatelnost a pracovní podmínky

> Hájit mzdy a důchody

Pracovat u pošty znamená poskytovat velmi cenné služby společnosti, avšak – stejně jako je tomu i v dalších oblastech veřejných služeb – tato skutečnost se nutně neodráží v úrovni mezd vyplácených zaměstnancům pošty.

Avšak i tyto často neuspokojivě vyplácené mzdové tarify jsou ohroženy. Propagátoři větší liberalizace pošty neskrývají, jaké dopady má liberalizace na mzdy v sektoru.

Již citovaná zpráva PwC z r. 2006 např. uvádí: „Jakmile konkurence vstoupí na trh, poskytovatel univerzálních služeb .... bude muset snížit náklady na pracovní sílu, aby zůstal konkurenceschopný ... Nové firmy by těžko pronikaly na trh, kdyby musely vyplácet stejné mzdy ja-

ko hlavní poštovní operátor.“

Jinými slovy to znamená, že konkurence na poštovním trhu je zřejmě efektivní pouze tehdy, pokud jsou sníženy existující mzdové normy. Proto není překvapující, jestliže jsou odbory skeptické, slyší-li varovný signál liberalizace.

Zvláštní oblasti vyžadující pozornost odborů jsou důchody. Jak se původní státní poštovní operátoři přeměňují v akciové společnosti a v některých případech privatizují, může se vynořit otázka týkající se akumulovaných penzijních fondů a budoucích nároků na důchody. Tuto otázku řešili např. ve Velké Británii, kde byl deficit penzijního fondu Royal Mail ve výši 5 mil. \$ předmětem smlouvy vyjednávané s vládou v r. 2006. Členský svaz UNI, Svaz pracovníků komunikací, vedl kampaň za to, aby Royal Mail do budoucna plnila své povinnosti týkající se financování penzijního fondu.

> Ochrana pracovních míst

SPU zpracovává každoročně údaje o celkovém počtu osob zaměstnaných v celém světě v poštovním sektoru. Údaje za posledních pět let ukazují na pokles počtu zaměstnanců mezi léty 2002 - 04, v r. 2005 však došlo k obratu a byl zaznamenán 8% nárůst. Podle SPU se toto zvýšení počtu zaměstnanců projevilo v průmyslově vyspělých i rozvojových zemích.

Je třeba říci, že tyto pozoruhodné statistiky SPU neříkají plnou pravdu. Zdá se, že např. v Evropě pokračuje úbytek pracovních míst u tradičních poštovních operátorů, zatímco nová pracovní místa vznikají zejména u nových operátorů. Evropská komise např. uvedla, že Deutsche Post zrušila v letech 2000 – 2004 20 tis. pracovních míst, přičemž konkurenti vytvořili 12.900 míst.

Bylo by zjednodušující, kdybychom kladli vinu za snižování počtu pracovních sil u poštovních operátorů výhradně liberalizaci trhu, vzhledem k tomu, že i nové technologie a nové produkty hrají v sektoru svoji roli. Nicméně jasným – i když někdy neuváděným – důsledkem prosazované liberalizace je potřeba nových „pružných pracovních postupů“ u tradičních poštovních operátorů. Poštovní sektor UNI se nadále obává, že tlak na příliš rychlou liberalizaci trhu povede k devastující a zbytečné ztrátě pracovních míst. V tomto ohledu představuje nešťastný precedent telekomunikační sektor.

Jsou rovněž důkazy pro to, že dobře fungující sociální dialog a jednání mezi sociálními partnery mohou být v některých zemích ohroženy. Zpráva z Rakouska např. hovoří o tom, že program převádění pracovníků na nová místa probíhající v prvních letech po r. 2000 na základě přijatelného „sociálního plánu“ uzavřeného mezi vedením a podnikovou radou je nyní ohrožen v důsledku značných ztrát pracovních míst.

> Nárůst počtu pracovníků na částečný úvazek

Je zřejmé, že mnozí poštovní operátoři přecházejí k využívání práce na částečný úvazek.

Statistiky SPU ukazují nárůst počtu pracovníků na částečný úvazek na celém světě následovně:

2001	1.112.291
2003	1.289.408
2005	1.366.284

Současně rok od roku klesal počet pracovníků na plný úvazek mezi léty 2001 - 2004 z 4,14

milionů na 3,96 milionů, údaje za rok 2005 však již naznačují, že tento trend se obrací. Pokud jsou údaje SPU přesné, k nárůstu počtu pracovních míst na částečný úvazek dochází zejména v rozvojových zemích. Tento trend se ovšem projevuje i v rozvinutých zemích, kde SPU hovoří o stálém a nenápadném nárůstu pracovních míst na částečný úvazek za období let 2001 - 2005 z 525 651 na 537 213. Wik-consult potvrzuje tento trend ve své zprávě pro Evropskou komisi z r. 2006: „Dánský poskytovatel univerzálních služeb výrazně zvýšil zaměstnanost měřenou počtem pracovníků, avšak podstatně snížil počet pracovních míst přepočtených na plný úvazek. Zdá se, že tento pokles vyplynul ze zvýšení počtu pracovníků na zkrácený úvazek. Stejnou politiku zaměstnanosti uplatňují poskytovatelé univerzálních služeb v Litvě a Slovinsku, stejně jako v Rakousku, Řecku, Irsku a Slovensku.“ PwC uvádí, že TNT nahradil 9000 řádných smluv za smlouvy s doručovateli pracujícími na kratší pracovní dobu. Práce na kratší úvazek nemusí být nutně méně žádoucí než práce na plný úvazek. Odbory však musí pečlivě sledovat situaci, aby zajistily, že práce na kratší úvazek bude zaváděna na základě jednání a smluv a bude sloužit ku prospěchu jednotlivých pracovníků i samotných společností. Je zde také otázka dopadů na organizování členů, viz níže.

> Nárůst počtu „atypických“ pracovníků

Ještě větší obavy však vyvolává zjevný rozvoj tzv. „atypického“ zaměstnání a různých jiných pracovněprávních vztahů v poště.

Zpráva z Rakouska pro Evropskou observatoř pracovněprávních vztahů z ledna 2006 hovoří o nárůstu práce zprostředkované agenturami, k němuž dochází od r. 2000. Österreichische Post původně využívala této práce ve špičce jako nouzového opatření, nyní však již zřejmě nahrazuje „standardní“ zaměstnance zaměstnanci agenturními.

V mnoha zemích se převádějí služby poskytované na přepážkách poštovních úřadů na nezávislé držitele licence. V Německu např. byla takto vyčleněna více než polovina ze 13 000 poštovních úřadů. V Norsku pouze 20 % přepážek funguje přímo na poštovních úřadech, zbytek je v rukou držitelů licencí.

V sektoru se rovněž setkáváme se samostatně výdělečně činnými osobami. Např. když FedEx zahájil v r. 2000 v USA vnitrostátní doručování, rozhodl se využít sítě několika stovek samostatných operátorů, z nichž každý používal svůj vlastní nákladní automobil a byl placen jen za zásilky, které skutečně doručil.

Většina zaměstnanců pošty sice zůstává v běžných pracovněprávních vztazích, avšak Poštovní sektor UNI by měl pečlivě sledovat jakékoli signály svědčící o nárůstu atypických pracovních smluv. I samotná UNI od svého zakládajícího světového kongresu v Berlíně usiluje o organizování a ochranu práv samostatně výdělečně činných osob. Další sektory UNI, zejména média a zábava (MEI) a IBITS (informační technologie), již mají značné zkušenosti s prací se samostatnými a atypickými pracovníky.

> Nové pracovní podmínky

Nové technologie mohou zlepšit produktivitu i pracovní podmínky zaměstnanců pošty. Mohou však mít i méně uspokojivé dopady.

UNI v poslední době poukázala ve své zprávě *Jsi sledován* na zvýšenou úroveň elektronického monitorování a dozoru na pracovišti. Ve zprávě se zdůrazňuje, že neustálé monitorování

může vytvářet zákeřný tlak na pracovníky a vést ke stresu podmíněnému prací. Celá řada příkladů, uváděných v této zprávě, pochází z poštovního sektoru.

Obavy budí také možnost sledování pohybu pracovníků s využitím satelitu (GPS), celulárního telefonu anebo (rostoucí měrou) kombinace obou technologií. Tímto způsobem lze sledovat jak automobily tak i osoby. V některých případech to může napomoci k zajištění bezpečnosti pracovníka, jindy ovšem může být sledování pracovníka užito k represivním účelům.

Kanadský svaz pracovníků pošty (CUPW) bedlivě sleduje úmysl Kanadské pošty nainstalovat do několika set doručovacích vozů palubní počítače napojené na GPS. Systém monitoruje (prostřednictvím GPS) aktuální polohu každého vozu a také to, zda běží motor, rychlost vozidla a zda jsou uzavřeny dveře. Svaz CUPW využil současnou kolektivní smlouvu s Kanadskou poštou k tomu, aby zajistil, že toto monitorování nebude využíváno k disciplinárním účelům. Podobná smlouva v USA chrání řidiče UPS před využíváním dat GPS k hodnocení zaměstnance nebo disciplinárním účelům.

Sledování prostřednictvím digitálního videa je stále otázkou, která pravidelně vede ke sporům na pracovišti, a to zejména tam, kde jsou kamery nainstalovány bez předchozí konzultace nebo užívány tajně. Příkladem z nedávné doby byla instalace bezpečnostních kamer v hlavní třídírně zásilek Deutsche Post v Berlíně, kde pracuje 650 zaměstnanců. Plánovalo se, že kamery budou v provozu až 50 hodin týdně. Německý spolkový pracovní soud však rozhodl, že takové využívání kamer je nadměrné.

> Zaměstnatelnost

Vzhledem ke změnám probíhajícím v poštovním sektoru, má zásadní význam zajistit, aby stávající pracovníci měli kvalifikaci, kterou budou v budoucnu potřebovat.

Tuto potřebu uznává např. Memorandum porozumění, které v loňském roce podepsaly Poštovní sektor UNI a SPU. Žádá se v něm partnerství a spolupráce obou organizací, jejímž cílem je „zlepšování a rozvoj kvalifikace pracovníků pošty“.

V konkrétním kontextu evropského sociálního dialogu byly v posledních letech otázky školení a kvalifikace na programu jednání schůzek sociálních partnerů. Tato práce vyvrcholila ve Společné deklaraci o školení a kvalifikaci v poštovním sektoru podepsané v červnu 2006. V ní se mimo jiné konstatuje, že v kontextu „hlubokých a trvalých změn probíhajících v sektoru musí být rozvoj kvalifikace v perspektivě celoživotního vzdělávání považován za prioritní investici.“

Poštovní sektor UNI musí hrát klíčovou roli při propagaci a šíření dobrých praktik ve školení a celoživotním vzdělávání pracovníků poštovního sektoru. Zaměstnavatelé, zejména velcí národní a mezinárodní operátoři, si musí být vědomi toho, že právě to je klíč k úspěchu, a nikoli luxus.

AKČNÍ OBLAST č. 4 Organizování členů

> Organizování členů v nadnárodních společnostech

Poštovní sektor se rychle globalizuje. Vývoj v posledních letech šel tím směrem, že Deutsche Post World Net a TNT (dříve TPG) překročily hranice svých domácích trhů v Německu a Nizozemsku vytvořily první dva skutečně nadnárodní poštovní operátory. Současně ze spojení

poštovního a kurýrního sektoru vznikly dvě velké kurýrní nadnárodní společnosti se sídlem v USA, UPS a FedEx.

Další významní národní poštovní operátoři (např. La Poste a Royal Mail) reaguji tak, že kupují podniky mimo území svého státu a vytvářejí strategická partnerství.

Poštovní sektor UNI zdůrazňoval při různých příležitostech nutnost reagovat na tento vývoj tím, že zlepšíme práci v oblasti organizování členů. Bylo to např. hlavním tématem loňské Evropské poštovní konference UNI. Jak uvedl jeden z delegátů, „naše standardy budou klesat a klesat, pokud nezintenzivíme naši organizační práci, zejména v zahraničí.“ Navrhl, aby naším heslem bylo „organizovat, organizovat, organizovat.“

V poslední době uspořádal Poštovní sektor UNI a Mezinárodní federace pracovníků dopravy (ITF) společný akční den zaměřený na čtyři giganty v oblasti logistiky a kurýrních služeb (DHL, FedEx, UPS a TNT). Heslo, s nímž jsme vedli tuto kampaň, „Globální doručování – raději v rukou odborů“ vychází ze zjištění, že platy a podmínky jsou lepší na pracovištích, kde působí odbory. Úspěšný akční den byl uspořádán na základě závazku Poštovního sektoru UNI a ITF, že budeme spolupracovat v otázkách týkajících se poštovních a kurýrních nadnárodních společností.

Politika UNI, potvrzená na Světovém kongresu v r. 2005, má za cíl uzavírat globální rámcové smlouvy s nadnárodními společnostmi. V současnosti má UNI uzavřeno 12 rámcových smluv v jiných sektorech, avšak bylo by možné jednat i s nadnárodními společnostmi v poště. Tak například současná raná stadia rozhovorů s DHL (součást Deutsche Post World Net) by mohla být dovedena k uspokojivému závěru.

Ve specifickém evropském kontextu představuje legislativa EU týkající se evropských podnikových rad potenciální regionální odrazový můstek pro případný globální sociální dialog. Přípravy na vytvoření evropské podnikové rady v GeoPost začaly v polovině roku 2006 za podpory členských svazů UNI z Francie a Německa.

> Organizování členů v měnícím se sektoru

Poštovní sektor UNI a jeho členské svazy musí přizpůsobit svoji organizační činnost tak, aby odrážela měnící se charakter poštovního sektoru. Znamená to mimo jiné zaměřit pozornost na nové firmy vstupující do sektoru a také průběžné úsilí o zlepšování úrovně organizování členů u tradičních poštovních operátorů. Zvláštní výzvou je získávání mladých pracovníků.

Rovněž je třeba zaměřit se na nové druhy pracovníků, včetně samostatně výdělečně činných osob pracujících na základě licence. „Atypičtí“ pracovníci pochopitelně vyžadují jinou odborovou práci než zaměstnanci v tradičních pracovních poměrech. Pro tyto členy nabývá na důležitosti profesní poradenství, odborný výcvik a poskytování právní pomoci i pomoci v otázkách podnikání.

Internacionalizace pošty dává více příležitosti k vyjadřování přímé solidarity, koordinované Poštovním sektorem UNI.

Poznámky na závěr

Alternativní cesta vpřed pro poštu

Boj proti liberalizaci a privatizaci neznamená, že Poštovní sektor UNI musí zaujmout zcela negativní nebo nesouhlasný postoj.

Změny samy o sobě nemusí být nevídané. Nová technologie přináší nové příležitosti. Zatímco

by elektronické formy komunikace jako e-mail mohly zdánlivě představovat hrozbu pro poštovní komunikaci na papíře, rostoucí využívání možnosti nákupů přes internet – což je jen jeden příklad – nabízí nové příležitosti pro kurýrní a balíkové doručovací služby. Je velmi povzbudivé, jsme-li svědky toho, že přes značné rozšíření elektronické komunikace mírně vzrostl během posledních dvou let na celém světě počet odeslaných dopisů.

Jinými slovy, pošta si uchovává svůj význam.

Zásadním úkolem Poštovního sektoru UNI je ukázat, že liberalizace trhu a komercializace pošty nejsou nevyhnutelné. Jsou jiné způsoby jak vybudovat efektivní poštovní služby odpovídající potřebám 21. století, způsoby vycházející ze sto padesáti let zkušeností pošty jako veřejných služeb fungujících efektivně na národní i mezinárodní úrovni a nabízejících přístup všem. Aktivita Poštovního sektoru UNI jsou v souladu se všeobecnou politikou a aktivitami UNI, což se týká i problematiky rovnoprávnosti obou pohlaví, kdy je cílem zapojit více žen a mládeže do různých činností a do práce různých orgánů a začlenit toto hledisko do veškeré politiky. UNI odmítá všechny formy diskriminace: rasismus, xenofobie a veškerou s nimi související netoleranci a bude usilovat o jejich odstranění. UNI vede kampaně na ochranu a za respektování migrujících pracovníků.

Obhajoba lidských a odborových práv je ústředním bodem práce UNI, která přistupuje k akcím, jakmile jsou tato práva ohrožována nebo neexistují. Poštovní sektor UNI považuje akce solidarity ve prospěch členských svazů a svých členů za prioritní.

UNI musí reagovat na výzvy, které stojí před členskými svazy, a proto je její základní odpovědí na tyto výzvy budování silných odborů a podpora solidarity mezi svazy.

---

¹[1] Světová poštovní unie: Poštovní trh 2004, Přehled a vyhlídka, Bern září 2004

²[2] Světová poštovní unie: Vývoj poštovních služeb v r. 2005. Několik klíčových čísel ..., Bern, říjen 2006